

MILAN MICIĆ

Ab ovo

(Részlet)

Tima Đuričin, a bánáti Dobricából álmodt látott, és álmodta azt három teljes hónapon keresztül az 1770/1771-es év telén, minden éjszaka, vadlibatollal bélelt fekhelyén. Egyszerű, zavaros szövedékű álmában egy ártatlan, öreg, őskorban sarjadt olajfa jelent meg, abból az időből, amikor élőlények még nem tapodták a földet, és egy, a legpompásabb cédrusból ácsolt hajó, amely a szárazföldön vitorlázott. Ugyanez az olajfa és ugyanez a hajó kísértette Timát álmában kilencven éjszakán keresztül, tévedhetetlenül befészkelte magát Tima lelkének abba a szegletébe, amelybe már beköltözött a lidércnyomás, és amelyben különös-furcsa növényzetükkel addigra eluralkodtak a dús lombozatú kertek és ligetek. Tima kellemetlen torokbántalommal, csuklóiba nyilálló éles, lüktető fájdalommal ébredt, valami ránehezedeő csenddel elárasztva, egy kéz érintését sejdítve, amely az ismeretlen és furcsa nyomában tévelygett buja, fekete üstökén. Az elfecsérelt reggelben Tima Đuričinnak félmosolyra állt a szája, táncot jártak a fülei, és arra gondolt, minden teremtménynek joga van félni. Tima nem akart eltávolodni fülei és tekintete határvonalától; megszállottja volt szabálytalan csontozatának, és nem akarta érzékelni azt, amit látott és érzett: a jeleket a hóban, a korai fagyokat, a keréknyom árnyaiban felvillanó ifjúságot, az ezeréves gyerekeket.

A holmi könnyelmű világossággal telített nappali valóságban Tima mindig feledést ígérgetett önmagának, a világos, tisztán körvonalazott beszédet körüludvarolva, s a csend puha domborulataitól védekezve, amelyek éjszakánként körülölelték. Ezért menekült fűgén a valóság kötőjébe: a falusi asszonyok gömbölyded formái közé, a mosatlan bo-

rospohár repedéseinek ízébe, a falusi tolvajlások és verekedések gyors és gyanús éhébe. Kigyomlálva magából a bajokat, még mielőtt ránehezedett volna az őt kísértő álom, Tima el akarta magától úzni azt, valahogy úgy, ahogyan a tolakodó, zaklató kuvaszt vagy a feledésre érdemes évet úzi el magától az ember.

Az 1771-es esztendőben, Szent György napja előtt Timában gyökeret eresztett a titok, elmerült a rajzolás és festés bűnében, és „áttért a túlol-dalra”, ahogyan Lazar mondogatta. Lazar, Tima nagyatája egy volt azok közül, akik éjjel remegnek, napközben pedig nagyokat csodálkoznak, ám ezúttal egyetlen gondolatát sem illethette mással, mint szitokkal. A fia mindig úgy festett, mint akinek nincs ki mind a négy kereke. Ezúttal azonban valóban túllőtt a célon, akárha sercegő serpenyőbe dugta volna a fejét, s ez végig is süvített egész Dobricán, a falu meg, ugye, mint minden falu, szeret eget-szelet összehordani, és mások baján csámcsogni.

A falusi csibészek és falu rosszai, akikkel Tima részegeskedett, könnyedén sodródtak az árral, és meg sem sejdített tehetetlenségüktől menekülve rekedtek meg feslett éveik bömbölve siratásában, még ők is azt hablatyolták Timáról, hogy teljesen becsavarodott, végleg elment az esze. A falusi özvegyek, akikhez Tima olykor eljárogatott, azt állították, hogy az illető mostanság tart az asszonyi simogatástól, s hogy a női hang hallatán úgy rángatózik, akár a kocsi elé fogott ló, és úgy menekül az asszonytól, mint holmi kolduló szerzetes. Az idősebb asszonyok viszont azt rebesgették, hogy Tima esze elpárolgott, éjszakánként holdkóros, kinyújtott kézzel, szemlehunyva mászkál a faluban, felmászik a templomtoronyba, s ott tengereket és óceánokat hívogat, ráadásul holló módra károg.

Egyes dobricai lakosok 1771 tavaszán, az idő tájt, amikor az évjárat keménységét, nehézségeit méricskéltek, észrevették, hogy Tima nyomokat hagy maga után. Dobricában senki sem kémkedett utána, mert akkoriban sok falusi csak sodródott, ráadásul akkoriban a világban, meg ebben a faluban is teret kapott, „a lényegtelen terjesztése”, s éjszakánként valamennyien titkos összeesküvőként összeverődtek, napközben pedig azt tettették, hogy semmi sem történik. Tima furcsa nyomaira mintegy véletlenül bukkantak rá; mindannyian megbízható emberek voltak, és a falu hitt nekik, mert azok közül valók voltak, akik mindent módjával csi-

nálnak: kicsit isznak, kicsit esznek, kicsit lopnak, kicsit hazudnak, és kicsit kockáznak!

Mit figyeltek meg ezek az alakok? Tima szerette a csendet, gyönyörködött az unalomban, és módfelett élvezte az elképzelt morajlást; mindig elkésett a falusi eseményekről, még hozzá annyira, hogy soha el sem ment egyikre sem; a teste jól viselte a túlzott sófogyasztást; alvó bélsarat hagyott maga mögött a határban; rettegett a halaktól; éjjelente kézen járt a falusi utakon, és a porban hagyott kézlenyomatai a legnagyobb tenyérnyomok voltak Dobricában; minden disznó, amelyet az ő udvarából hajtottak ki a legelőre, bamba volt; homlokán két olyan ránc keletkezett, amelyet mindaddig soha nem láttak a faluban: ujjvastagságúak, keresztződők.

1771 egyik tavaszi délutánján, midőn a bánáti rónaság felett feszült árnyak lebegtek, s a kutakban sekély béke honolt, Tima ráfestette első ikonját egy korhadt birsalmafa maradványára. A falu felett aznap a valóságos csodák aurája látszott: a nap kigyúlóban volt, ráadásul vasárnap volt; Dobrica felett az ősök alakjai lebegtek fénypázmákban. Ettől a naptól kezdve Tima minden nyugalma szertefoszlott; Tima a végtelen kékség alagútjába lépett; testén vakító fény futott keresztül; lelkében üstökös robbant szét, és szenvedélyesen, erősen fénylett, mialatt Tima lélegzett, lélegzett, lélegzett, és közben úgy érezte, hogy minden pórusa szétreped, a teste szétszakad és terjed, ő pedig repül, repül, repül a több ezer éves szellő hátán. „Ez a föld van a legközelebb a magasságokhoz”, gondolta Tima, mialatt lassan befejezte első ikonját, és a hideg kútvízben akkor először pillantotta meg szemei helyett a saját menekülését.

Az első, aki Timától ikont rendelt, Pero Kostin volt, a szamosi kocsmáros, aki öregségét már kétszer túlélte. Pero már sokat megélt, és az élettől barnára fakult lelkében az elmúlástól való kényelmes félelmet hordozta; tudta, hogy fel kell készülnie az Átköltözésre, amelyben fájdalommentesebben létezhetünk. Ezért kérte, hogy háziszentje, Szent Miklós faliképe hordozza magában a por vénségét, hogy a szentnek bölcs arca legyen, s hogy az ikon a béke oázisa legyen az otthonában. És semmi többet. Pero Kostinnak már elege volt az élet zsarolásából, a kiéhezett zenéből, amely a valóság felszínén lebeg, meg az idő körforgásából, amely a kezdetek-

az emberek közé furakodó, csábító s nagy hatású látványokkal, számtalan zajos kétellyel és kísérteties bűnökkel. Abban az évben nem úszkált sok bíborszínű sziluett a levegőben; a nyár perzselő volt, a légörvények edényei valahol eldugva lapultak; az öreg püspök tudta, hogy a világ körvonalai változóban vannak, hogy a világmindenség részei nincsenek egyensúlyban, hogy népének van szíve, de az értelemre és a „felvilágosodásra” még nem képes rátalálni. A bánáti festőre várakozva a temesvári püspök tallózott az életében, tisztogatást végezve öregségében, végiglapozva az ősi árvizek krónikáját, amelyek nem voltak jogosultak sem saját tengerfenékre, sem álombeli fájdalomcsomagocskára.

A püspök Timát saját „fogadószobájában” várta, amelynek ablakai a temesvári térre néztek. A téren kocsik araszoltak, valamint a sietős népség, éberen figyelve valamire, maga sem tudva, mire, s a tér felett galambraj húzott el réveteg, butuska galambszemeivel. Az agg püspök a Szentföldről hozott rózsafüzért morzsolgatta, s igyekezett a saját lelki egyensúlyát imádsággal, akár egy várat, megvédeni.

A temesvári püspök elhatározta, hogy Timát Bécsbe küldi, felsőfokú festőiskolába. Úgy vélte, csak ott sajátíthatja el a mesterséget, hogy emelkedett kapcsolatba kerüljön a tudással és a „felvilágosodással”, s hogy a tudás a szövetségese legyen a türelemhez és a mindenséget beragyogó sugarakhoz vezető úton. Oda, Bécsbe, az idegen világba kellett Timának átörökítenie szellemi és lelki falait, hogy beléjük oltsa a bölcsességnek azt a hímporát, amely nem gátolja majd, hanem emészthetőbbé, világosabbá és jobbá teszi. A püspökkel való beszélgetésekor Tima, azután a tél után, amikor ikonfestőként dolgozott, először ijedt meg: valami furcsa félelem fonta körül; egy újbóli heves, féktelen születéstől való félelem, amely ismételten, szinte lélegzethez sem hagyva jutni vitte és vezette volna be egy új területre, amelyben nem érzi magában a fákát és maga felett a felhőket, amelyben a végtelenségig bolyong az ember, és ahonnan soha és sehová nem távozhat.

„Nem bűn figyelni az utakat”, mondta búcsúzáskor Timának Vićentije Jovanović-Vidak temesvári püspök, és megajándékozta egy hímzett monogramjával díszített selyem keszkenővel. Tima felszállt a Temesvár–Szeged–Bécs postai útvonalon közlekedő fogatra. A fogat körül a

tökéletesség hangjai zenéltek; idegközpontja enyhén elmozdult; spirális tekintete az apró ablakon keresztül a sivárszürke eget kémlelte.

A bánáti mezőkön elkeseredett nyulak szaladgáltak.

A kocsikerék nyomában, a sűrű, vastag bánáti porban egy fiatal árnyék rajzolódott ki.

A bécsi Képzőművészeti Akadémián, a neves Franz Müllernél az 1775. esztendőben az úgynevezett „fababák” játéka dívott. Az újonnan érkezett tanulókat az épület földszintjén lévő tükrös szobába zárták, Franz mester mindegyiküket jól megforgatta, és hét teljes órára abban a helyzetben hagyta, amelyben a tükör előtt találták magukat.

Tima elnézte magát a tükörben; a puszta világ alakzatát látta meg benne, egy öregember benne élő kis részét, a magzat figyelmességét és a keserűség segélykiáltását.

S egy ezeréves gyermeket...

JÓDAL Kálmán fordítása

A FORDÍTÓ JEGYZETE

A novella Milan Micić 1961-ben, Nagybecskerekén született, jelenleg Újvidéken élő, háromkötetes, többszörösen díjazott prózaíró *Ab ovo* című novelláskötetéből való, amely az RTS kiadásában jelent meg 2018-ban. A szerzőt 2019-ben Szirmai Károly Irodalmi Díjjal tüntették ki.